

Ба 15600

В. МАЧУЛЬСКІ.

АПІС РУКАПІСАЎ М. БАГДАНОВІЧА
І МАТАР'ЯЛАЎ ДА ЯГО БІОГРАФІІ.

МЕНСК — 1929 г.

⁰⁰
~~BA 8170~~ op.

Pa 15600

ИВ. "1953" BA 15600

Бел. адм. арх.

1994 г. 1.

1994.11.25

25. 04. 2009

падрабіцца пад народную песьню, але у народным духу, прыклад чаго даў Каганец у сваім „Кобзарэ“.

Проці першага спосаба многа можна сказаць. Напісан верш, катораго ад народнай песьні і не адрожніш. Гэта—трыумф пісьменніка, стаўшаго на такую пуціну. Але на што той верш? Ці ж за мала было народных песьняў і без яго? Далей,—мы жэ радзіліся аб развіцці народнай паэзіі, а тут у лепшым прыпадку становімся ўровень з ёй, аб развіцці-ж німа і мовы. Ешчэ адно: круг сюжэтоў песьні ня шырокі, ён хутка будзе пройдзен увесь да канца, і тады пачнуцца прыкрые паўтарэньня старога, ужо сказанага, [творчасці] пісьменніку будучь звязаны скрыдлы, паэзія упрэцца чалом у сьцену. Урэсьці-ж,—адна рэч песьня, другая—верш; песьня пяецца, і гэтае робіць да яе такія вымогі і надае ёй такія прыкметы, удаваць каторыя у вершу было-б слепатою.

Астаецца апошні шлях. Ёсці па яму—справа верная, але ня бяспечная. Бо што такое той „народны дух“? На ім німа ані клейна, ані плёмбы, а таму пад яго [імянем лёгка можна] прыкрыцьцем канечне будучь занасіцца у нашу пісьменнасць і насьледаваньня з велікарускай ды ўкраінскай народнай паэзіі, пад уплыв каторых так лёгка падпасць, [ці то] і ўласныя нікчэмныя выдумкі, і ешчэ шмат што. Ізноў скажу—шлях верны, але не бяспечны. Думаецца, пакуль мы робім першыя крокі, трэба нам трымацца народнай песьні, як сьлепы трымаецца плота, трэба стаць бліжэй да першаго з абодвух спосабоў творчасці; але пры гэтым мы павінны памятаць, што ён добры толькі для пачатку працы, што на ім далека не зайздеш, і што [трэба] раней або пазней мы паварочім на шырокі, у бязмежную даль пралётшы шлях. Дзе яго шукаць—мы ўжо гаварылі.

Мы падаішлі к канцу. Астаецца сказаць усяго некалькі апошніх слоў. Намагаючыся зрабіць нашу паэзію ня толька мовай, але і духам і складам твораў шчыра беларускай, мы зрабілі-б цяжкую памылку, калі-б кінулі тую выучку, што нам давала сьветавая (найчасцей эўрапейская) паэзія. Гэтая апошняя праца павінна ісьці поўным ходам. Было б горш, чым нядбалствам, нічога ня ўзяць з таго, што соткі народаў праз тысячы год сабіралі у скарбіцу сьветавой культуры. Але занасіць толькі чужое, не развіваючы свайго—гэта ешчэ горш: гэта значэ глуміць народную душу. Да таго ж адні жабракі могуць праз усё жыццё толькі браць. Трэба жэ і нам [калі нябуд] бяручы чужое калі-не-калі даць нешта сваё. А свайго, як мы бачым, мы давалі меней, чым маглі.

АПІС РУКАПІСАЎ М. БАГДАНОВІЧА І МАТАР'ЯЛАЎ ДА ЯГО БІОГРАФІІ.

У схове рукапісаў пры Катэдры гісторыі беларускае літаратуры Інстытуту Беларускае Культуры архіў М. Багдановіча займае XIV папак. Большая частка архіву (XIII папак) была перададзена ІБК бацькам пісьменьніка А. Ю. Багдановічам, які выратаваў рукапісы сына ад пажару. З яго слоў Я. Л. Дыла аб гэтым здарэнні перадае наступнае ў сваім артыкуле „Знойдзеныя скарбы“ („Савецкая Беларусь“, 1923 г. № 87): „У часы Яраслаўскага белага паўстання, калі пры штурме места загарэўся і пачаў палыхаць Яраслаўль, бацька поэты, маючы на руках неапублікаваныя яшчэ рукапісы свайго сына, зразумеў, што яму трэба перш за ўсё захаваць для працоўных мас Беларусі гэтыя скарбы. Не ратуючы рэчаў сваёй малой рухомасці, пакідаючы ў небяспецы сваю значную бібліотэку, якая дашчэнт, на жаль згарэла, ён паклаў у скрынку рукапісы і пераніску пісьменьніка-сына і выскачыў з гэтым на двор. Ня было ўжо калі закапаць скрынку ў зямлю, як рабілі гэта іншыя. Стары Багдановіч успомніў аб склепе, залітым вадою, і затапіў у ім скрынку. Вярнуўшыся на пажарышча праз некалькі дзён, ён сунуўся да склепу. Сіла гарачыні пры пажары была такая, што згарэў і склеп, выварылася ўся ў ім вада, але толькі верх скрынкі абгарэў. Усё іншае захавалася ў цэласці, толькі верхнія матар'ялы крыху былі апалены“.

Як урэшце выявілася, частка рукапісаў значна абгарэла (напр. папка XI), некаторыя аўтографы папсаваліся ад вады (напр. паасобныя аркушы п. IV і інш.).

У часе атрымання рукапісаў ад А. Ю. Багдановіча Інстытутам Беларускае Культуры быў укладзены апіс, які камісіяю для выдання твораў пісьменьнікаў у асноўным захаваны пры разьмеркаванні ўсіх матар'ялаў па папках і іх распрацоўцы да акадэмічнага выдання твораў М. Багдановіча.

Рукапісы поэты захаваліся галоўным чынам на паасобных, разрозненых старонках намерам у палову і чвэртку аркуша, сярод іх параўнальна рэдка пападаюцца цэльныя сшыткі.

Усяго ў акадэмічным выданні з аўтографай выдрукавана 156 вершаў, 6 апавяданняў і 16 артыкулаў. Апроч таго значная колькасць іх выкарыстана ва ўвагах да I-га тому як варыянты да вершаў, якія перадрукаваны з „Вянка“ і розных пэрыодычных выданняў.

Частка расчытаных аўтографай не надрукавана, бо ўяўляе сабою вельмі нязначныя ўрыўкі вершаў і артыкулаў. Магчыма, што да іх будуць знойдзены дадаткі, і тады яны могуць быць выдрукаваны. У камісіі ёсць падстава думаць, што ў некаторых асоб яшчэ захаваліся невядомыя камісіі аўтографы поэты, так напр. ужо пасыла таго, калі тэкст 1-га таму быў надрукаваны, у камісію даслалі аўтограф вершу на беларускай мове „Ты ночкаю каляднай варажыла“, які быў выдрукаваны ва ўвагах да разьдзелу „Зеленя“ (гл. т. I, стар. 489).

Нявыкарыстанымі засталіся таксама некаторыя пераважна алоўкавыя, нячытальныя накіды і нататкі поэты. Наогул трэба заўважыць, што почырк

М. Б-ча вельмі прыгожы і выразны ў чыставікох, у чарнавых накідах пераходзіць у надзвычайна дробны і нячытальны, дзякуючы чаму часам нават праз лупу немагчыма было разабраць напісанае. Па загалюках і некаторых прачытаных радкох нячытальнае часткі рукапісаў можна лічыць, што гэтыя аўтографы поэты, якія засталіся нявыкарыстанымі, складаюцца пераважна з чарнавых вершаваных спроб і розных нататак, якія маюць пэўнае значэнне для высвятлення некаторых фактаў біяграфіі поэты і характару яго творчасці.

Апіс складаецца з двух разьдзелаў: апісу рукапісаў М. Багдановіча (папкі I, III, IV, V, VI, IX, X, XI і XIV) і апісу матар'ялаў да яго біяграфіі і сшытку вершаў „Зеленя“ (II, VIII, XII)¹).

Не ўвайшлі ў апіс дзве папкі: VII, у якой змяшчаюцца пераданія бацькам пісьменьніку брошур і перыодычныя выданні з друкаванымі творамі М. Б-ча, і XIII з рознымі атрыманымі ад А. Ю. Б-ча кнігамі з асабістае бібліотэкі поэты.

У апісе зазначаны шыфр., паводле якога даная рукапісная адзінка захоўваецца ў зборы рукапісаў Катэдры гісторыі беларускае літаратуры ІБК, г. зн. нумар папкі, разьдзел і месца данае рукапіснае адзінкі ў разьдзеле.

Правапіс вынятак з твораў М. Б-ча перакладзены на сучасны.

Пры ўкладанні апісу прынята наступнае азначэнне памеру рукапісаў: in 2⁰—палова звычайнага аркушу, прыблізна 36×22 сантыметраў, in 4⁰—прыблізна 22×18 сантыметраў і in 8⁰—прыбл. 18×11 сант.

П А П К А І

змяшчае ў сабе аўтографы пераважна з прозаічнымі накідамі і артыкуламі М. Багдановіча.

1. Прозаічныя ўрыўкі, тры нумары: 1) апісаньне гэрба Беларусі „элементы для роману“, аб славянах 6 ст. in 2⁰. 2) Некалькі адносьнікаў і сярод іх у Барысаўскую гарадскую ўправу—4 ст. in 2⁰. 3) Урывак з апавяданьня „Як шанавалі русічы сваіх бацькоў“, апісаньне гораду і іншыя нячытальна напісаныя накіды—10 ст. in 4⁰.

2. Паасобныя старонкі артыкулаў, два нумары: 1) „Ив. Франко в галицкой литературе“, аб газэце „Наша Ніва“—6 ст. in 4⁰. 2) Кароткія ўрыўкі розных артыкулаў, сярод якіх „об белорусском национальном движении“, адна чытальна напісаная стар. апавяданьня „Шаман“—9 стар. in 4⁰.

3. Чарнавікі артыкулаў, восем нумароў: 1) Артыкул „об новом периоде в истории белорусской литературы“ (т. II, № 5)—5 ст. in 2⁰. 2) Аб Ратамскім прытулку („Белорусский беженский приют“—т. II, № 24)—6 стар. in 4⁰. 3) „Ів. Няслухоўскі“ (т. II, № 1)—2 ст. in 4⁰. 4) Урывак артыкулу „Я ведаю край зруйнаваны“—2 ст. in 4⁰. 5) „Праз год маўчаньня“, зварот да чытачоў беларускае газэты—4 ст. in 4⁰. 6) „Сталецье руху беларускага народу“ (т. II № 18)—3 ст. in 4⁰. 7) „Частушка“—4 ст. in 8⁰. 8) „За сто лет. Нарыс гісторыі беларускай пісьменнасці. Ля істокаў“ (т. II, № 4)—4 ст. in 4⁰.

4. Урыўкі артыкулаў на соцыяльныя пытанні, 9 нумароў; сярод іх знаходзяцца чарнавыя накіды аб „Зародышах общины“, „К вопросу об переделах“, „Об коллективных работах“, „Об аграрном вопросе“, „Об анархизме в Америке“ і інш., а таксама сьпіс розных расійскіх і замежных выданьняў аб рэволюцыйным руху „як легальных так і нелегальных“—30 старонак рознага фармату, пераважна in 8⁰.

¹) Аб тых аўтографіях, якія ня ўведзены ў даны кароткі апіс і былі выкарыстаны ў выданні твораў М. Багдановіча, гл. ва ўвагах да I і II тамоў акадэмічнага выданьня яго твораў. Там-жа зьмешчаны і падрабязныя даведкі аб датах напісаньня кожнага твору.

5. Накіды артыкулаў: 1) „Бібліяграфія“. Рэцэнзія на кніжку Пагодзіна „Славянскі мир“ (т. II, № 48)—4 ст. in. 4^о. 2) „Сон-трава. Как повелось сказочники на Руси“—(т. I разьдзел. VII, № 10) 8 стар. in. 4^о. 3) Чарнавы ўрываў артыкулу „Да пытання аб аўтары поэмы „Тарас на Парнасе“—2 стар. in 4^о.

6. Чарнавы накід і чыставы ўрываў артыкулу „Этнографическая Польша“. Адказ на брошуру Курнатоўскага пад гэткім-жа загаловам—7 стар. in. 4^о.

7. Няскончаны накід артыкулу „Образы Галиции в художественной литературе“, які быў выдрукаваны ў „Русском Экскурсанте“ 1915 г. (т. II, № 31)—7 стар. in 4^о.

8. Артыкул аб Ламаносаве пад назваю „Поэзия гениального ученого“ (т. II, № 14)—10 стар. in. 4^о.

9. Сшытак у цыратавай вокладцы, 124 старонкі, in 4^о. Большасць старонак белья; на 24—77 стар. нататкі па поэтыцы, сярод якіх—прыклады алітэрацый, асонансаў і параўнанняў.

10. Сшытак бяз вокладкі, 18 стар. in 4^о, у якім зьмешчаны артыкул „Короткая гісторыя беларускай пісьменнасці да XVI ст.“ (т. II, № 3).

11. Вельмі нячытальны рукапіс пачатку перакладу на расійскую мову апавядання Васіля Стэфанька „Синяя книжечка“,—2 стар. in 4^о.

12. „К генеалогии одного стихотворения“ (А. Толстого) (т. II, № 16)—6 стар. in 4^о.

13. „Забутый шлях“, пачатак артыкулу аб нацыянальным элеменце ў украінскай поэзіі, на украінскай мове (т. II, № 11)—4 стар. in. 4^о.

14. „Голос из Белорусии. (К вопросу о белорусской и великорусской речи в местной школе)“ (т. II, № 25)—11 ст. in 4^о.

15. Аб Галіцыі. Няскончаны артыкул на расійскай мове без загалова (т. II, № 28)—6 стар. in 4^о.

16. „Булгарин в белорусской шуточной поэме“. Закончаны артыкул (т. II, № 7)—7 стар. in 4^о.

17. Бібліяграфія. Урыўкі рэцэнзіі аб зборы твораў Віннічэнка т. II, № 45) і інш.

18. Пачатак чыставага артыкулу аб Францішку Скарыне і чарнавы накід аб ім-жа—13 стар. in 2^о.

19. „Украинское казачество“. Закончаны артыкул-чыставік на 29-ці старонках in 4^о і некалькі да яго чарнавых варыянтаў (т. II, № 27)—10 стар. in 4^о.

20. Урыўкі розных артыкулаў, большаю часткаю нячытальныя, усяго 50 аркушаў рознага формату (in 8^о, 4^о і 2^о). Сярод іх пра „Страшное“, няскончанае апавяданьне на 1 стар. (т. I, разьдз. VII, № 11), урываў нарысу па гісторыі Беларусі (з барацьбы Полаччыны з Кіеўшчынай)—на 2 стар., урываў аб адраджэньні беларускае пісьменнасці—на 2 старонках, аб „Літоўскай Пагоні“—на 3 стар. На адной старонцы in 8^о знаходзіцца радок вершу А. Пушкіна „Цветы осенние милей“, які быў узяты М. Багдановічам як эпіграф (т. I, № 106), і дапіска да яго: „Размер стихотворения—обычный пушкинский четырехстопный ямб, но за-то совсем уж необычна комбинация рифм: а а в с в.“ Тут-жа надрукаваны нааособік праграмы „по русскому языку учеников VIII класса Ярославской гимназии на испытаниях зрелости в 1911-м году“ з характэрнымі нататкамі паэты: „Беларуская пісьменнасць мае свой пачатак яшчэ ў XIII-м стагодзьдзі“, або—„Пачатак беларускай пісьменнасці належыць да XIII стал., а расцвет да XVI—XVII стал.; за гэты час на беларускай мове зьявілася шмат усякіх кніг“...

ПАПКА III

у якой зьмяшчаецца дзесяць нумароў з прозаічнымі накідамі М. Багдановіча.

1. 2 поўаркушы з напісаным дробным почыркам аўтографам апавядання „Марына“ (т. I, разьдз. VII, № 5). Адзін аўтограф зьяўляецца чарнавым накідам, другі—больш чысты.

2. 4 старонкі in 4⁰ з чыставым аўтографам „мініятуры „Страшное“ (т. I, разьдзел VII, № 11).

3. Аркуш, на чашай старонцы якога начыста перапісаны пачатак апавядання „Сьмех“, які канчаецца словамі „Сямён... сёрбае гарбату і заўзята кажа“...

4. 2 аркушы. На першым—чарнавы накід „Сярод глухой пушчы“ (т. I, разьдз. VII, № 7), на другім аркушы нячытальныя алоўкавыя накіды.

5. 12 стар. у чвэртку. На 2-х стар. чыставы накід апавядання „Вясной“ (т. I, р. VII, № 8, чарнавы накід аб „Самоіле“ і іншыя алоўкавыя нататкі.

6. 3 радкі з загалёўкам „Остров св. Фомы“ на чвэртцы аркуша.

7. Чвэртка аркуша, панумараваная лічбаю 13, з напісаным дробным почыркам урыўкам, які пачынаецца словамі „Вясёла шагаў акрэпшы Яныш“... (т. I, р. VII, № 8).

8. Аркуш паштовага фармату. Чарнавы пераклад на беларускую мову ўрыўкаў тэксту з стара-славянскае мовы.

9. Пяць старонак у чвэртку аркуша з чыставым аўтографам апавядання „Гарадок“ (т. I, р. VII, № 6).

10. Аўтограф артыкулу „Аб веры нашых прашчурай“ (т. II, № 32) —6 стар. in 4⁰.

ПАПКА IV

зьмяшчае ў сабе пераважна аўтографы з чарнавымі накідамі вершаў і прозы М. Багдановіча. Рукапісы вельмі нячытальныя. Некаторыя старонкі тэксту да таго-ж папсаваліся ад вады.

1. Сшытак у цыратавай вокладцы памерам у чвэртку аркуша з 96-цю старонкамі накідаў розных вершаў, сярод якіх „Мушка-Зелянушка“ (т. I, № 62), „Максім і Магдалена“ (т. I, № 63), „Ой лясы-бары ды лугі-разлогі“ (т. I № 64), „Сярод вуліцы ў нас карагод“ (т. I, № 65), „Цёмнай ноччу лучына дагарала“ (т. I, № 67), „Ой, скацілася зорачка, скацілася“ (т. I, № 254), „Аня, Анечка“... т. I, № 255).

2. 16 паасобных лісткоў з рознымі нататкамі і накідамі вершаў, сярод якіх чарнавы накід вершу „Исполненное обещание“ (т. I, № 50), два варыянты перакладаў з Вэрлена—„Нуда, нуда ў душы маёй“ (т. I, № 213) і „Рояль бліскучую нямоцная рука“ (т. I, № 220). Большасьць накідаў нячытальныя.

3. 31 лісток дрэнна чытальных накідаў вершаў; сярод іх „Жніво“ (т. I, № 278).

4. 51 аркуш з чарнавікамі вершаў памерам прыблізна in 8⁰. Сярод іх: „Успывае грамада сыфонофора“ (т. I, № 261), „Есьць гэткая японская забаўка“ (т. I, № 246), урывак вершу „Мушка-зелянушка“ (т. I, № 62), „Рака срэзь вулікі“ (№ 225), „Бяз сіл, уся ў пату“ (№ 194), „Істужку сінюю ўплятаю“—(№ 256), „Хаўтуры“ (№ 34), „Трэ' нам, бачыш, усё між сабой дараваць“ (№ 211), „У старым садзе“ (№ 54), „Народ, беларускі народ“ (№ 47), Пераклад з Горацыя—„Памятнік“ (№ 199).

Чарнавыя пераважна алоўкавыя накіды на 13 аркушах зусім нячытальныя.

5. Вучнёўскі шытак у папяровай сіняй вокладцы з чарнавымі накідамі вершаў, 26 старонак in 4°. На 14 і 15 стар. верш „Ікар і Дзедал“ (т. I, № 200), рэшта—чарнавыя дрэнна чытальныя ўрыўкі, часткова выкарыстаныя камісіяй як варыянты да вершаў 1-га тому (гл. увагі да вершаў №№ 144, 150 і інш).

6. 29 падвойных старонак in 4° з чарнавымі накідамі, пераважна, вершаў. Большасць расчытаных вершаў была выдрукавана ў III-ім разьдзеле I-га тому („Пераклады і насьледаваньні“) і як варыянты да II-га разьдзелу—„Вянок“ (гл. т. I, увагі да вершаў №№ 132, 162, 171, 172, 184). Рукпісы вельмі нечытальныя, некаторыя з іх прачытаць было немажліва нават праз лупу. 1. Нячытальныя накіды, сярод якіх дзьве строфы вершу „Трэ нам, бачыш, усё між сабой дараваць“ (т. I, № 211). 2. На адной старонцы ўрываек дрэнна чытальнага прозаічнага накіду, на другой—аўтограф сонэту „Паміж пясцоў Егіпецкай зямлі“ (т. I, № 171). 3. Дрэнна чытальныя накіды вершу „Credo“:

Ёсьць адна толькі мудрасьць жыцьця і яе я шаную;
Вось што кажа яна:
Калі хочаш праўдзіва ты жыць, дык пей чару люблюю,
Але толькі да дна.

4. Нячытальныя вершаваныя накіды. 5. Два пераклады з Вэрлена: „Пакуль, зорка, ўраньні твой“ (т. I, № 219) і „Гул вулічных шыноў“ (т. I, № 227). 6. Пераклады з Вэрлена: „Глянь: месяц бледны“ (т. I, № 218) і „Ноч, дождж. Нябёс імгла“ (т. I, № 229). 7. Сонэт „На цёмнай гладзі сонных вод балота“ (т. I, № 172). 8. Алоўкавыя нячытальныя накіды і ўрываек перакладу „Ікар і Дзедал“ (т. I, № 200). 9. Нячытальныя вершаваныя накіды і ўрываек вершу „Вулкі Вільні зіюць і гулка грымяць“ (т. I, № 131). 10. Чарнавыя накіды пэнтамэтру „З нізкага берагу дно акіяну вачам недаступна“ (т. I, № 169). 11. Чарнавы ўрываек „Вэронікі“, пачынаецца са слоў: „Сьмех гэтакі маюць толькі дзеці“ (т. I № 184), і інш. нячытальныя накіды. 12. Нячытальныя вершаваныя ўрыўкі, сярод іх некалькі радкоў вершу „Калі сьнегір чырвоназобы“. 13. Вершы: „Рыцар Няшчасьце, што скрозь езьдзіць пад маскай“ (т. I, № 210) і „У полі мрок“ (т. I, № 221). 14. Чарнавыя аўтографы вершаў „Трэск дроў“ (т. I, № 228) і „Ціхі і сіні“ (т. I, № 212). 15. Накід вершу „Ліецца па бары шырокі поўны шум“ т. I, № 259). 16. Чыстава аўтограф сонэту „На цёмнай гладзі сонных луж балота“ (т. I, № 172) і ўрываек артыкулу „Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасьці да XVI стал.“ (т. II, № 3). 17. Нячытальныя накіды вершаў, сярод якіх—„Ноч. Дождж. Нябёс імгла“... (т. I, № 229). 18. На адной старонцы шэсьць радкоў вершу „Брыліант дорогой на дороге лежал“ з надпісам „памяці т. Шэвченка“: На другой старонцы чарнавы накід вершу Самійленкі ў перакладзе на рас. мову:

Пышно, весело и гордо
Там живет счастливо всякий
Держиморда, Держиморда...

(гл. т. II, увагу да артыкулу № 12). 19. Чарнавы накід в. „Ноч, дождж“... (т. I, № 229). 20. Дрэнна чытальныя рукпісы вершаў: „Ліецца па бары шырокі, поўны сум“ (т. I, № 259) і „Была калісь пара: ўзрэвела завіруха“ (т. I, № 166). 21. Тры пераклады з Вэрлена: „Трэск дроў“ (т. I, № 228), „Захад“ (т. I, № 217) і „Сантымэнтальная бяседа“ (т. I, № 223). 22. Чарнавік в. „Вільня“ (т. I, № 132). 23. Дрэнна чытальныя алоўкавыя і атрамантныя.

ўрыўкі „Вэронікі“ пачынаюцца са слоў „І мела дзеўча выгляд маткі“, „І прад высокую красю“ (т. I, № 184). 24. Нячытальныя вершаваныя алоўкавыя накіды. 25. Нячытальныя накіды вершам і прозаю. 26. Нячытальныя вершаваныя алоўкавыя накіды. 27. На адной стар. нячытальныя нататкі, на другой—поэта дае 8 назваў рэцэнзій на свае творы і перакладаў іх на іншыя мовы: 1) Пераклад вершу „Прыйдзе вясна“ М. Вдовічэнка ў „Рада“¹⁾ 1909 г. 2) Пераклад вершу „Прыйдзе вясна“ М. Шапавала ў „Літэр. Наук. Віст.“ 1909 г. № 9. 3) Верш „Над магілай“—у тым-жа часопісе. 4) Крытычная ацэнка з біяграфіч. вядомасьцямі і перакл. вершу „Маёвым ранкам“ у „Вест. Евр.“ 1911, № 1, ст. А. Пагодзіна „Белорусские поэты“. 5) „Упамінаньне ў заметцы Вараного аб вышэйназванай стацыі. „Рада“, 1911 г. 6) Крытычная ацэнка А. Чэрнага ў „Пшэгляду Славянскім“ 1911 г. 7) Упамін. у „Большой Энциклопедии“ т-ва Гранат, выд. 7-е стар. 365. 8) Рэцэнзія на стацыю „Слаі і глыбы“ ў „Минским Слове“ 1911 г. 28) Дрэнна чытальныя алоўкавыя і атрамантныя накіды вершаў, між іншымі—сонэт А. Пагодзіну („Среди песков Египетской земли“—т. I, № 171). 29. Чарнавыя накіды в. „Ах, как уютно, чисто, мило“... (гл. т. I, увагу да вершу „Гутарка з паненкамі“—№ 162).

7. Вучнёўскі сшытак у папяровай сіняй вокладцы з 28 стар. in 4⁰, на першай—верш „Цёплы вечар, ціхі вецер“ (т. I, № 101), на другой—пачатак вершу „Добра ў вышу нябесную глянуць...“ (т. I № 113).

8. 35 паасобных аркушоў рознага памеру (in 2⁰, 4⁰, 8⁰) з чарнавымі накідамі. 1. Пачатак артыкулу „Сонэт“ (т. II № 33), чарнавік вершу „На цёмнай гледзі сонных луж балота“ (т. I, № 172). 2 Артыкул „Сонэт“ (т. II, № 33). 3. Пачатак артыкулу „Кароткая гісторыя беларускай пісьменнасці да XVI стал.“ (т. I, № 3), пераклады з Вэрлена „Асенняя песьня“ (т. I, № 215) і „Плач сэрца мойго“ (т. I, № 216). 4. Урываек вершу „Ой, грымі, грымі, труба, уранку рана“ (т. I, № 253). 5. Дрэнна чытальныя накіды вершаў, сярод іх—трыолет „Калісь глядзеў на сонца я“ (т. I, № 174). 6. Дрэнна чытальныя нататкі. 7. Аўтографы вершаў „За дахамі места“ (т. I, № 133), „Пад ценёнь цёмных ліп“ (т. I, № 38), „Сеў хлопчык з блюдзечкам“ (т. I, № 136), „Першая любоў“ (т. I, № 36), „На глухіх вулках—ноч глухая“ (т. I, № 134), „Маркотна я чакаю, для чаго ты“ (т. I, № 167), „Зьвярнуў калісь Пегас на вулкі“ (т. I, № 130), „Ад сьпекі дышучь дахі і асфальт“ (т. I, № 137), „Завіруха“ (т. I, № 135), „Белым сьнегам укрылася вуліца“ (т. I, № 34), „Дзесь у хмарах жывуць павукі“ (т. I, № 107). 8. Аркуш звычайнага памеру, увесь сьпісаны дрэнна чытальнымі вершаванымі алоўкавымі накідамі, 9. Чвэртка аркушу з чарнавымі вершаванымі накідамі і нататкамі поэты, 10. Чарнавы накід вершу „Сонэт Арвэра“ (т. I, № 209) і іншыя нячытальныя нататкі і накіды. 11. Аркуш з папсаванымі ад вады накідамі вершаў. 12. Накіды вершу „Восстание“ (т. I, № 231). 13. Дрэнна чытальныя накіды вершаў—„Усё, аб чым калісь мы сьнілі“, „Слушайце песьню“ і інш. 14. Верш „Залюбоваўся сонцям я“ (т. I, № 300) і інш. нячытальныя накіды. 15. Нячытальныя нататкі поэты. 16. Нячытальныя вершаваныя алоўкавыя накіды. 17. Аркуш in 2⁰ увесь дробна сьпісаны дрэнна чытальнымі накідамі вершаў, сярод якіх „Пачуцьцю цёмнаму падлеглая“ (т. I, № 186), „Усё за дзіцёнка“ (як відаць варыянт да аднаго з вершаў цыклю „Каханьне і сьмерць“, т. I, № 186-198)—і інш. 18. Чарнавы накід вершу „Сьмерць шэршні—(т. I, № 238). 19. Верш „Молодытнік“, выдрукаваны ў I-м томе за № 279 пад назваю „Зеленая любовь“. 20. Нячытальныя нататкі. 21. Чарнавы накід вершу „Ой грымі, грымі труба ўранку рана“ (т. I, № 253). 22. Чарнавы дрэнна чытальныя вершаваныя накід

¹⁾ „Рада“—газэта, выходзіла ў Кіеве.

²⁾ Часопіс. Выдаваўся ў Кіеве.

„Буду сьцэжкаю-дарожкаю ісьці“ (8 радкоў). 23. Нячытэльныя накіды вершаў. 24. Алоўкавыя нячытэльныя вершаваныя накіды. 25. Крыху абгарэлы па краёх аркуш з накідамі вершу „Летапісец“ (т. I, № 123). 26. Нячытэльныя вершаваныя накіды, якія пачынаюцца славамі „Шчыра любіў“, „Шчыра каханьне адно“... 27. Крыху абгарэлы аркуш з чыстым аўтографам вершу „Дзед“ (т. I, № 51). 28. Аркуш іп 2^о з сьпісам вершаў для зборніку „Вянок“ і выбранымі для гэтага зборніку эпіграфамі. Пералічаны наступныя нізкі вершаў: „У зачарованым царстве“, „Згукі бацькаўшчыны“, „Старая Беларусь“, „На бруку места“, „Старая спадчына“, „З чужой глебы“ і „Вольныя думы“. 29. Сьпіс вершаў для зборніку „Красавік“. 30. Чыставы ўрывак на абгарэлай паперы вершу „Была Інгеборг, як сасонка, стройна“ (т. I, № 236). 31. Чыставы аўтограф вершу „Выйшаў з хаты. Ціха сьпіць надворак“ (т. I, № 77). 32. Чарнавы аўтограф перакладу з Вэрхарна вершу „Паўстаньне“ (т. I, № 231). 33. Чарнавікі перакладаў з Вэрлена: „Малюнак мора“ (т. I, № 222), „Рака срэзь вулкі“ (т. I, № 225), „Сон цёмны ўсё мацнее“ (т. I, № 214). 34. Чарнавыя накіды вершаў: „Усё праходзе—і радасьць і мукі“ (т. I, № 83) і „Сьцюжа, мрок“ (т. I, № 78). 35. Чарнавыя дрэнначытэльныя вершаваныя накіды, сярод якіх тры радкі вершу „Ах, как уютно, чисто, міло“ (т. I, увага да в. № 162).

9. Сшытачак памерам іп 8^о з 46 старонкамі накідаў вершаў. Алоўкавыя нататкі на лістках 1-7, 10-12 і 18-20 нячытэльныя. На іншых старонках—урыўкі з „Максіма і Магдалены“ (т. I, № 63) „Як Рыгор у паходзе канаў“ (т. I, № 68).

10. Сшытак іп 8^о з 22 паасобнымі аркушамі аднастайнае паперы. На першай старонцы надпіс: „Максим Богданович. *Польнь-трава*“ і ў якасьці эпіграфа наступныя радкі з украінскіх поэту:

Друже любий мій,
Що читаеш се.
Ты хоч зрозумій
Біль, що серце ссе.
М. Вороний.

Одну сльозу з очей карих
І—пан над панами!
Т. Шевченко“.

На іншых старонках—вершаваныя накіды. Большасьць накідаў зьяўляецца чарнавымі ўрыўкамі і выдрукаваны ў IV-м разьдзеле I-га тому (№№ 244, 245, 262, 263, 265, 266, 269, 271).

11. Чарнавік „Вэронікі“ (т. I, № 184)—4 стар. іп 4^о.

12. Сшытак у 26 стар. іп 4^о, бяз вокладкі з загалюкам „Белорусские поэты, перевод М. Багдановича“, зьмяшчае ў сабе пераклады на расійскую мову вершаў Я. Коласа, Я. Купалы, Я. Лучыны і інш.

13. 38 паасобных аркушоў і поўаркушоў, сагнутых удоўжкі з вельмі нячытэльнымі чарнавымі накідамі вершаў. Пераважная большасьць іх не расчытана.

П А П К А V

зьямяшчае ў сабе матар’ялы М. Багдановіча да беларускага лемантара.

1. Вучнёўскі сшытак у папяровай сіняй вокладцы, 24 старонкі іп 4^о, з выбранымі прыкладамі для лемантара на літары „У, А, М, Р, Ж, Х, Д, Ш, С, К, В, Н“.

2. 3¹/₂ паасобныя лісткі іп 4^о з нататкамі да таго-ж лемантара.

3. Аркуш паперы паштовага фармату і лісток іп 4^о з прыкладамі паасобных слоў для лемантара.

4. Аркуш in 2° і 10 старонак in 4° з алоўкавымі нататкамі і прыкладамі для лемантара.

ПАПКА VI

Зьяшчае ў сабе паасобныя аркушы з начыста напісанымі вершамі. Чыставы выгляд аўтографу і зробленая на некаторых аркушох прыпіска адрасу поэты даюць падставу думаць, што захаваныя ў гэтай папцы паасобнікі вершаў былі падрыхтаваныя поэтам для адсылкі ў рэдакцыю да надрукавання. Некаторыя з іх былі ўжо раней выдрукаваны ў „Вянку“ і „Нашай Ніве“. Большасць аркушоў з бакоў крыху прыпалена, але тэкст ад агню не папсаваўся.

У папцы зьяшчаюцца наступныя рукапісы:

1. Аркуш у 4 старонкі in 2° з перакладамі з украінскай на расійскую мову наступных вершаў Т. Шаўчэнкі: „В Украйне ли, в Сибири-ль будут“ (т. I, № 291), „И серое небо и сонные воды“ (т. I, № 294), „Готова! Парус распустили“ (т. I, № 295).

2. Аркуш in 2° з перакладамі двух вершаў Т. Шаўчэнкі на расійскую мову—„Н. И. Костомарову“ (т. I, № 290) і „А. О. Козачковскому“ (т. I, № 293).

Крыху абгарэлы аркуш in 2° з чыставымі аўтографамі трох вершаў на першай старонцы: „Изящный сад, совсем как у Ватто“, (т. I, № 302), „Триолет—Мне долгое забвенье Вами“ (т. I, № 301) і „Четверной акrostих“ (т. I, № 285).

3. Поўаркуша памерам in 2° з вершамі „В старом саду“ (т. I, № 202) і „Триолет XVIII века“ (т. I, № 301). Пад загалоўкамі абодвух вершаў аўтарская прыпіска: „пер. авт. с белорус. по рук“.

4. Адна старонка з вершам „Маладая гады“ (т. I, № 76).

5. Старонка з вершам „Мы гаворым у двух“... (т. I, № 81).

6. Поўаркуша з вершам „На Лявонавай кашулі вышыты галубкі“ (т. I, № 72).

7. Поўаркуша з вершам „Калі паласу агневую“ (т. I, № 75).

8. Старонка з вершам „Скірпуся“ (т. I, № 73).

9. 8 старонак in 4° з вершам „Хто там едзе па Касову полю?“ (т. I, № 238).

10. Аркуш паштовага фармату з вершам „Тая крыніца, што раньш к акіяну нясла свае хвалі“ (т. I, № 248). Пад тэкстам вершу дапіска: „Перевод некоторых, плохо понятных для великоруссов слов“.

11. Поўаркуша з вучнёўскага шытку in 4° з вершамі „Шынок“ (т. I, № 226) і „Зьяньне месяца“ (№ 224).

12. Моцна апалены па краёх поўаркуша паштовага фармату з в. „Мае песьні“ (т. I, № 1).

Нумеры 13-23 уяўляюць сабою поўаркушы малага фармату (in 16°) з наступнымі вершамі на кожным поўаркушы: 13) в. „Зьмяіны цар“ (т. I, № 95), 14) „Лясун. Прывольная цёмная пушча“ (т. I, № 11), 15) „Асеньняю ноччу“ (т. I, № 14), 16) „Лес. Пугач“ (т. I, № 13), 17) „Поле, Падвей“ (т. I, № 15), 18) „Русалка“ (т. I, „Увагі“ стар. 449), 19) „Лясун“ (т. I, № 10), 20) „Старасць“ (т. I, № 12), 21) „Хмурныя, цёмныя гудзязь і шэпчуць елі“ (т. I, „Увагі“, стар. 448), 22) „Ноч“ (т. I, № 2), 23) „На чужбіне“ (т. I, № 3).

24. Чвэртка аркушу паштовага фармату з вершам „Вось і ноч. Нада мной залілася сьлязамі нябёсы“ (т. I, № 27).

25. Значна абгарэлы поўаркуш in 4° з вершамі „Ціхія мае ўсе песьні“... (т. I, № 29) і „Не знайсці мне спакою ні цёмнаю ноччу ні днём“ (т. I, № 30).

Нумары 26-38 складаюцца з паасобных поўаркушоў малага фармату (іп 4⁰ і 8⁰) з аўтографамі вершаў. 26) „У небе ля хмары грывотнай“ (т. I, № 97), 27) Пераклад з Гэйнэ „Калі каханьне ізмучыць“ (т. I, № 206), 28) З Гэйнэ—Гэнрых (т. I, № 208), 29) „Дзьве песні“. З Ю. Сьвятагора“ (т. I, № 30), 30) „З цыклю Эрос“. „Зірнуў, як між валос, між хмар“... (т. I, № 5), 31) „Д. Д. Дзявольскаму“ (т. I, № 40), 32) „Агата“ (т. I, № 74), 33) „З А. Пушкіна—Сяжу я ў турме“ (т. I, № 233), „З М. Розэнгэйма—„Цяжкая дарога“ (т. I, № 235), „З А. Майкава—„Золата, золата падае з неба“ (т. I, № 234), 34) „Лясун“, „Пугач“ (т. I, № 13) і 4 радкі вершу „Сьмерць зьмяінага цара“, 35) „Край мой радзімы“ (т. I, № 142), 36) Эпіграма „За арыфмеціку бяруся“ (т. I, увага да № 43), 37) „В неволе цяжка, хоць і волі“, пераклад з Т. Шэўчэнкі (т. I, № 292), 38) „Варона і чыж,—байка“ (т. I, № 70).

39-40 аркушы звычайнага фармату з вершамі „Из А. Крымского—„Пальмы гордые и лавры“ (т. I, № 298), „Из Ив. Франко—„На реке вавилонской“ (т. I, № 297), „Из В. Самійленкі—„Те, что в холодных сердцах“.

41. Поўаркуша звычайнага фармату з в-ам „Зелёная любовь“ (т. I, № 279).

Нумары 42-48 складаюць паасобныя поўаркушы малага фармату (іп 4⁰ і 8⁰) з аўтографамі вершаў. 42) В. „Пан і мужык“ (т. I, № 431), 43) „Ікар і Дзедал“ (т. I, № 200), 44) Эпіграмы „Чытаю я журнал сучасны“, „Чаму у нас акамянеласці“ і „Гутарка“ (т. I, № 43—IV), 45) „Осенью“ (т. I, № 287), 46) З Гэйнэ—„Калі маеш шмат чаго“ (т. I, № 207), 47) „Хто там быццам гаворыць у цёмнай вадзе?“ 48) З цыклю „Эрос“ „У космах схаваўся кветы чырвоныя“ (т. № I, № 4).

ПА П К А ІХ

зьямішчае лісты М. Багдановіча. Першыя трынаццаць лістоў, перададаныя ў камісію бацькам паэты, засталіся неадасланымі і знойдзены ў паперах нябжычка. Рэшта атрымана ад У. М. Ігнатоўскага, Я. Купаль, Я. Лёсіка, Б. І. Эпімаха-Шыпілы.

Неадасланыя лісты: 1. В. Лявіцкай бяз даты 2 старонкі паштовага фармату. 2. У рэдакцыю час. „Нов. Сатирикона“ паведамленьне аб надрукаваньні ў часопісе вершу „Кругом 16“, які раней быў выдрукаваны ў зборніку „В заштиту слова“. Тэксту поўстаронкі паштовага фармату. 3. Ліст да А. Смоліча з заяваю „в участковае присутствие по подоходному налогу“, задатаваны 28 лютага 1917 г. Аркуш паштовага фармату. 4. Паштовая картка да В. Ластоўскага з пералікам вершаў, адасланых у рэдакцыю „Нашае Нівы“. Напісаны прыблізна ў 1910-м годзе. (Аўтарам дата не прастаўлена). 5. Ліст у рэдакцыю „Нашае Нівы“ бяз даты. Напісаны быў, як відаць, у пачатку навучаньня паэты ў ліцэй, г. зн. у васьмь 1911-га году. Старонка паштовага фармату. 6. Ліст да стрэчнага брата П. Я. Гапановіча, 3 старонкі іп 4⁰, пачынаецца словамі: „Сегодня уже три месяца, как я живу в Минске“, 7. Ліст на 3 стар. паштовае паперы да К. И. Л. Дата не прастаўлена. 8. Пачатак лісту да К. П. на поўстаронцы паштовага фармату. 9. Урывак лісту з 6-ці радкоў на паштовай паперы з наступнымі словамі: „скандинавских, сербских и т. д. и т. д. Так я хочу... пройти поэзии всех времен и народов“... 10. Перадсьмяротны ліст з Ялы да стрэчнага брата П. Я. Гапановіча, напісаны алоўкам на 6 стар. паштовага фармату. 11. Перадсьмяротны ліст да бацькі, пачынаецца словамі: „Здравствуй, старый воробей! Молодому воробью плохо“... Пісаны алоўкам на старонцы паштовага фармату. 12. Ліст да А. Смоліча, 4 стар. паштовага фармату. 13. Чысты аркуш паштовага фармату са словамі „Добрыдзень, Паночкі!“ 14. Ліст у рэдакцыю „Нашае Нівы“, адносна выданьня „Вянка“.

бяз даты, 4 стар. паштовага формату. Пераданы ў Камісію ў. М. Ігнатоўскім. 15. Паштовая картка да Я. Луцэвіча 1916 г. Перадана ў Камісію Я. Купалам. 16. Паштоўка ў „Беларускую кнігарню“. Перадана Я. Лёсікам. 17-18. Дзье паштоўкі А. Бурбісу. Абедзье 1915-га г. Атрыманы з бібліотэкі ІБК. 19. Паштоўка А. А. Золотареву 1911 г. Атрымана ад бацькі пісьменьніка. 20. 4 паштоўкі з відамі Феадосіі і з аловачнымі нячытальнымі надпісамі поэты. 21-25. Пяць паштовак да суполкі „Загляне сонца і ў наша ваконца“, Усе—1912-га году. Пераданы ў Камісію проф. Б. І. Эпімаха-Шыпілам. 26. Паштоўка з потрэтам Янкі Лучыны і з яго-ж вершам „Роднай старорчы“, адрасавана да Янукі Купалы ад 13-га мая 1912-га году. Перадана ў Камісію проф. Б. І. Эпімаха-Шыпілам.

ПАПКА X

змяшчае ў сабе 4 паасобнікі „Вянка“ М. Багдановіча, з якіх першых два (№№ 1 і 2)—аўтарскія. На іх поэта рабіў свае нататкі. На паасобніку № 1 поэтам адзначаны пад кожным вершам яго памер, прычым да трох першых вершаў ім апроч памеру зазначана таксама і строфіка. На экзэмпляры № 2, які знаходзіўся ў Ялце ў часе апошня падарожы туды поэты, яго рукою зроблена шмат паправак чарніламі і алоўкам. Некаторыя з гэтых паправак былі прыняты камісіяй і ўведзены ў тэкст пры перадруку „Вянка“ ў акадэмічным выданні (гл. т. I, заўвагі да № 91, 93, 95, 101, 123, 177, 184). Іншыя аўтарскія папраўкі адзначаны ва ўвагах да адпаведных вершаў II-га разьдзелу I-га тому (№№ 113, 123 і інш.). На падставе гэтых-жа паправак камісіяю была ўстаноўлена новая рэдакцыя вершу „Слуцкія ткачы“, выдрукаванага ў I-м томе за нумарам 126-б. (гл. т. I, увагі да II-га разьдзелу і да вершу № 126).

ПАПКА XI

змяшчае ў сабе паасобныя абгарэлыя аркушы памерам іп 8⁰ і 4⁰ з вершаванымі накідамі і рознымі нататкамі поэты. Папера шчарнела ад агню і краі рукапісаў зусім абвугліліся і паадломваліся.

1. Абгарэлая восьмая частка аркушу з чарнавымі алоўкавымі накідамі вершаў: „Досі ўжо, браты, чужынцам мы служылі“ (т. I, № 252) і „Ты скажы мне, мужык“... (т. I, № 251).

2. Абгарэлы аркуш іп 8⁰ з пералікам вершаў. Можна прачытаць наступныя назвы: „Дзед“, „Вечар“, „Марына“, „Мне доўгае расстаньне з Вамі“, „Рондэль“, „Сркіпуса“, „Лявоніха“, „Добрай ночы, зара, зараніца“, „Бура“, „Упалі з грудзей“... Як відаць, poeta дае сьпіс вершаў аднаго з задуманых ім зборнікаў (гл. заўвагу да II-га разьдзелу I-га тому), выдаць які аднак ён не пасьпеў.

3. Абгарэлая чвэртка аркушу з чарнавымі накідамі вершаў: „Ой, пайшла сабе Скірпуса“... (т. I, № 73) і „Ты ня згасьнеш, ясная зараначка“ (т. I, № 249).

4. Значна абгарэлая, як і іншыя рукапісы гэтай папкі, чвэртка аркушу з дрэнна чытальнымі алоўкавымі накідамі поэты, сярод якіх 6 радкоў вершу „Я ухаджу ў цёмны сад“, дзье апошнія строфы вершу „Калі паласу агнявую“... (т. I, № 75).

5. Абгарэлая частка аркушу, памерам прыблізна іп 8⁰ з чарнавым накідам вершу „Ты не згасьнеш, ясная зараначка“ (т. I, № 249) і іншымі ўрыўкамі, сярод якіх тры радкі:

Бач, агністым блескам засьве...
Шыбы цёмныя вясковых хат
Туманы расою рассыпаюцца...

6. 2 абгарэлых часткі аркушу in 4⁰ з чарнавым накідам артыкулу на тэму пра беларускую народную творчасць і вершаў „А чалом, чалом, мае госьцейкі“ (т. I, № 86), „Страцім лебедзь“ (т. I, № 85).

7. 3 пасобныя лісткі з чарнікамі вершаў „У мясьцечку Церасьцечку“ (т. I, № 66) і „Агата“ (т. I, № 74).

8. 2 абгарэлыя часткі аркушу in 4⁰ з чарнавым накідам в. „Прыдзеца, бачу, пазайздрыць бяздольнаму Марку“ (т. I, № 79) і іншымі вершаванымі нячытальнымі накідамі.

9. 2 абгарэлыя чвэрткі аркушу з чыставым аўтографам в. „Пагоні“ (т. I, № 84).

10. 2 чвэрткі аркушу з чыставымі аўтографамі вершаў „Ужо пара мне да дому зьбірацца“ (т. I, № 82) і „Непагодны вечар“ (т. I, № 80).

11. 50 абгарэлых старонак in 8⁰; 28—з тэкстам, рэшта—белыя. Сярод дрэнна чытальных алоўкавых нататак знаходзяцца аўтографы наступных вершаў: „Яснавокая Аніта“—„Гішпанская“ (т. I, № 237), „Танкі“: „Ах, як сьпявае“, „Мілая, згадай“, „Дзіўна кволя“, „Усё зьнікае“ (т. I, № 242), „Сёньня дзень у нас сьветлы, радасны“ (т. I, № 240), „Я ўсё забыў на сьвечэ і ведаю адно“ (т. I, № 241), „Празрыстым пакрываю я агарнула твар“ (т. I, № 241), „Украінскія“ (т. I, № 239), „Інгеборг“ (т. I, № 236). На 4-х старонках—сьпіс вершаў і з боку дапіска „Маладзік“, „Шышына“ (гл. увагу да II-га разьдзелу I-га тому).

12. Абгарэлы чытальны аўтограф вершу „Сьмерць шэршні“ (т. I, № 238).

13. Абгарэлы чытальны аўтограф вершу „Бяседная“ (т. I, № 86).

14. Чыставы аўтограф вершу „Лявоніха“ (т. I, № 71).

15. Частка абгарэлага чытальнага рукапісу вершу „Інгеборг“ (т. I, № 236).

16. Абгарэлыя рэшткі аркушоў (5 in 4⁰ і 4 in 8⁰) з накідамі вершаў: „На нас томительно, угрюмо напльвае“ (т. I, № 311), „Кніга“ (т. I, № 125), „Касьцёл св. Анны ў Вільні“ (т. I, № 280), „Трылет XVIII в.“ (т. I, № 55 і 301); іншыя папсаваныя ад агню нататкі дрэнна чытальныя. Сярод іх: пералік беларускіх пісьменьнікаў (13-ая стар.), некалькі радкоў вершу „На захадзе сонца згасала“, „Ты вечаром крешенским ворожила“ (т. I, № 313).

17. 4 стар. in 8⁰ дрэнна чытальнага накіду артыкулу пра „Нашу Ніву“, „Беларускую сацыялістычную грамаду“ і да т. п.

18. 12 абгарэлых старонак in 8⁰ з чытальнымі аўтографамі вершаў на расійскай мове: „Прочтите с участием правдивую эту“... (т. I, № 307), „Озеро“ (т. I, № 309), „Мне долгое забвеньё Вами“ (т. I, № 301), „Дед“ (т. I, № 314), „На солнце загляделся я“ (т. I, № 300), „Теплый вечер, тихий ветер, мягкий стог“ (т. I, № 315), „Я все выше и выше на гору подымался“ (т. I, № 167), „Бледный, хилый, всё-ж люблю я“... (т. I, № 154), „Скоро вечер в прошедшее канет“ (т. I, № 310).

19. 8 абгарэлых старонак in 8⁰ чарнавым урыўкаў перакладаў з Шаўчэнкі: „Огни горят, оркестр играет“, „Когда-б вы знали, барчуки“, „В Украинели, в Сибири-ль будут“ (т. I, № 291).

20. 2 абгарэлыя старонкі in 8⁰ з нячытальнымі вершаванымі алоўкавымі накідамі і пачаткам артыкулу аб Ножыне (т. II, № 60).

21. Аркуш in 4⁰ з чытальнымі алоўкавымі накідамі вершаў „Учора шчасьце толькі глянула нясьмела“ (т. I, № 42), „Усё адна цяпер мне думка сэрца сушыць“ (т. I, № 267).

22. 6 абгарэлых лістоў in 8⁰ з чарнавымі накідамі, сярод якіх сьпіс беларускіх пісьменьнікаў і інш. нячытальныя нататкі.

ПАПКА XIV

змяшчае ў сабе аўтографы М. Багдановіча, дадаткова атрыманыя ад А. Ю. Багдановіча, Я. Ю. Лёсіка, Я. Л. Дылы, С. М. Некрашэвіча, М. Каспяровіча.

1. Чыставы аўтограф артыкулу „Забыты шлях“ (т. II, № 8)—11 ст. in 4°. Пераданы ў камісію М. Каспяровічам.

2. 2 старонкі in 4° чыставага тэксту артыкулу „Хто мы такія“ (т. II, № 21). Пераданы ў камісію Я. Лёсікам.

3. Чыставы аўтограф апавядання „Гарадок“ (т. I, разьдзел VII, № 6). Пераданы ў камісію А. Смолічам.

4. Аўтограф артыкулу „Аб веры вашых прашчурאַў“ (т. II, № 32)—6 стар. in 4°. Пераданы ў камісію А. Смолічам.

5. Аркуш, задатаваны 1917-м годам, з апошнімі перадсьмяротнымі накідамі поэты, сярод якіх урыўкі вершаў „Набягае яно вечарамі“, „Пралятайце вы, дні“, „У краіне сьветлай, дзе я ўміраю“ (т. I, №№ 87, 88, 89). Пераданы ў камісію Я. Дылам.

6. Чыставы аўтограф вершу „Паво“ (т. I, № 201)—3 стар. in 4°.

7. Чыставы аўтограф вершу „Слушай, Рона, эту сказочку про „Гагу“ (т. I, № 228)—1 ст. in 8°. Дасланы А. Ю. Багдановічам.

8. Сшытачак 20 старонак памерам in 8°. На першай старонцы надпіс: „Максім Багдановіч, нанізка вершаў „Каханьне і сьмерць“ Яраслаў. Сяргей-кастрычнік 1912 р.“. У сшытку 14 чыставых аўтографאַў з папраўкамі радактарскага характару. Усе вершы выдрукаваны ў I-м томе (№№ 185—198). Пераданы ў камісію С. Некрашэвічам.

9. Аркуш паштовага фармату з чыставым аўтографам вершу „Страцім-Лебедзь“ (т. I, № 85). Пераданы ў камісію М. Каспяровічам.

10. 6 старонак in 4° з чыставымі аўтографамі вершаў: „Бяседная“ (т. I, № 86-I), „У Максіма на кашулі вышыты галубкі“ (т. I, № 72), „Як прыйшла я на ток малаціць“ (т. I, № 86-II), „Хоць і зорачка—ды не вячэрняя“ (т. I, № 86-III), „А як сьмерцю Максіма скаралі“ (апошнія радкі в. „Максіма і Магдалены“ (т. I, № 63). Пераданы ў камісію М. Каспяровічам.

ПАПКА II

змяшчае ў сабе матар'ялы, дасланыя башкам пісьменьніка ў верасні 1923-га г. і ў жніўні 1924-га г. і ўспаміны аб М. Багдановічу, атрыманыя камісіяй на працягу 1925—1927 г. г.

1. Уласнаручны рукапіс Адама Юравіча Багдановіча пад назваю „Матэрыялы к біяграфіі Максіма Адамовіча Богдановіча“—93 старонкі in 2°.

2. Сшытак, 32 старонкі памерам in 4° з дваццацю двума вершамі поэты.

На загалюўнай старонцы надпісана: „Зелена“. Стихи. Перевод с белорусского автора.—Переводы стихов—словно женщины: если красивы, то не верны, если верны, то некрасивы. Нем. писат. поговорка.—Ярославль. 1909—13 г. На трэцяй старонцы—адно слова: „Нюте“. Тут-жа прыпіска бацькі пісьменьніка аб пахаджэньні перакладаў. „У 1913-м ці 14-м годзе, гаворыцца ў прыпісцы, была ў госьціх у Яраслаўлі стрэчная сястра Максіма Адамавіча—Ганна Іванаўна Гапановіч. Ёй poeta падараваў кніжку сваіх вершаў на беларускай мове. Яна сказала, што ня зможа ацаніць поэтычных вартасцяў яго твораў, бо ня добра разумее беларускую мову. Тады Максім Адамавіч, уласнаручна перапісаўшы, падараваў ёй сшытак перакладаў у расійскай мове, які ў яе і захоўваецца. З гэтага сшытку знята копія стрэчным братам поэты Андрэем Пятровічам Галаванавым“.

У зборнічку „Зеленя“ зьмешчана 22 вершы: 1. „Соннет“. 2. „Триолет“ („На сонце заглядеся я“...). 3. „Триолет XVIII века.“ 4. „В старом саду“. 5. „Скерцо“. 6. „Смех и говор“. „В пестрой юбке обезьянка“. 7. „Подыми к небесам свои взоры“. 8. „Уж синее небо темнеет“. 9. „Прочтите с участием правдивую вту“... 10. „Слышишь гул? Это дико-печальный лесун“ 11. „Озеро“. 12. „Скоро вечер в прошедшее канет“ 13. „На нас томительно, угрюмо наплывает“... 14. „Белым цветом одета калина“. 15. „Ты вечером крещенским ворожила“... 16. „Дед“. 17. „Теплый вечер, тихий ветер“... 18. „Переписчик“. 19. „Книга“. 20. „Мне снилось“. 21. „Бледный, хилый, всё-ж люблю я“... 22. „Давно завянули цветы“.

3. 4 рукапісныя старонкі in 4⁰ „Из воспоминаний о М. А. Богдановиче“ Аляксандра Цітова.

4. Успамін аб М. Б-чу А. Залатарова. 8 рукапісных стар. in 2⁰.

5. „Максим Адамович Богданович“ (К 10-летию со дня его кончины) Успамін Сяргея Каныгіна. 3 рукап. стар. in 2⁰.

6. Успамін аб М. Багдановічу В. Ластоўскага. 9 стар. (друк. на машынцы) in 2⁰.

7. „Из воспоминаний о М. А. Богдановиче“ М. Г. Агурцова. 9 стар. (перадрук. на машынцы) in 2⁰.

8. „Да біяграфіі М. Багдановіча“. Са слоў бацькі запісаў Я. Дыла. 3 рукапісн. стар. in 2⁰.

9. „Автобіяграфічная записка“ А. Е. Багдановіча. 8 стар. (друк. на машынцы) in 2⁰.

10. „Из воспоминаний о М. Богдановиче“ І. Я. Некляпаева 5 стар. (друк. на машынцы) in 2⁰.

11. „Успамін аб Максіме Багдановічу“ Хв. Імшэньніка. 10 рук. стар. у палову in 2⁰.

12. Весткі аб М. Багдановічу, атрыманая камісіяй ад А. Смоліча 1 стар. 2⁰.

13. Весткі аб М. Багдановічу Зьм. Бядулі. 1 стар. in 2⁰.

ПАПКА VIII

зьмяшчае ў сабе лісты розных асоб да М. Багдановіча, напісаныя ў пэрыод з 1908-га да 1917-га году. Паводле адрасатаў лісты разьмяркоўваюцца, наступным чынам: ад Агурцова—2, ад Ашукіна—4, А. Ю. Багдановіча.—9, І. Бахонка—2, Белавусова—5, А. І. Грыневіча—1, Дзявольскага—4, Рамуальда Зямкевіча—1, Я. Купалы—2, В. Ластоўскага—20, Манькоўскага—3, С. Палуяна—8, Халімона з-пад пушчы (Аўгена Хлябізвіча)—4, Цёткі—1, Б. І. Эпімах-Шыпілы—2. і інш.

ПАПКА XII.

У гэтай папцы захоўваюцца фотаграфічныя зьнімкі, часткова выкарыстаныя камісіяй ў І-м і ІІ-м тамах збору твораў М. Багдановіча. Большасьць зьнімкаў атрымана ад бацькі пісьменьніка, №№ 14, 15 і 16 пераданы ў камісію А. Александровічам.

1. Фотаграфічная картка бацькі пісьменьніка А. Ю. Багдановіча 1887-га году (т. II, стар. LII).

2. Фотаграфічная картка А. Ю. Багдановіча 1907-га году.

3. Фотаграфічная карта маткі пісьменьніка М. А. Багдановіч, ураджонае Мякоты, 1890-га году.

4. Фотаграфічная картка яе-ж 1893-га году (т. II, стар. LXXXVI).

5. Фотографічна картка 1893-га году, на якой зняты М. Багдановіч, калі яму было 2 гады, з сваім старэйшым братам Вадзімам.
6. Фотографічная картка, на якой зняты пісьменьнік у 1909-м годзе (т. I, стар. 9). На адвароце карткі верш „Я—бальны, бясскрыдлаты поэт“ (т. I, № 6).
7. Фотографічная картка яго-ж 1911-га году (т. I, стар. 185). На адвароце карткі—верш „Я вспоминаю дом старинный“ (т. I, № 281).
8. Фотографічная група 1914-га году. М. Багдановіч сярод таварышаў-студэнтаў (т. I, стар. 273).
9. М. Багдановіч сярод рэдакцыі газ. „Голос“. Знімак зроблены ў канцы 1915-га году або ў пачатку 1916-га году (т. I, стар. V і стар. 216).
10. Л. А. Багдановіч, малодшы родны брат пісьменьніка. Знімак 1918-га году.
11. Фотографічны знімак гаспадыні, у якой пісьменьнік жыў у 1915-м годзе ў Старым Крыме.
12. Пісьменьнік, калі яму было 6 гадоў, з сваёю цёткаю М. Ю. Багдановіч (у замужстве Галаван) і з двума братамі—Вадзімам і Лёваю (т. II, стар. XXI).
13. Матка пісьменьніка Марыля Апанасаўна з старэйшым сынам Вадзімам. Знімак 1893-га году.
- 14-15. Фотографічныя паштоўкі, на якіх зазьяты дом у Ялце, дзе памёр пісьменьнік (т. II, стар. 324).
16. Знімак магілы М. Багдановіча ў Ялце (т. I, стар. 429).
17. А. Ю. Багдановіч. Знімак 1927 г.
18. Магіла М. Багдановіча ў Ялце. Каля магілы—пісьменьнікі: А. Вольны, У. Дубоўка і А. Александровіч.
19. Дом у Менску (Комунальная вул. № 25), дзе нарадзіўся пісьменьнік 27 лістапада (10 сьнежня) 1891-га году. Фотографічны знімак 1928 году.
20. Фотографічная група 1915-га году. М. Багдановіч сярод гуртка знаёмых.
21. Портрэт М. Багдановіча, зроблены мастаком Бацюковым паводле фотогр. зьнімку № 20.

В. Мачульскі.

3. БІБЛІОГРАФІЯ ДРУКАВАНИХ ТВОРАЎ М. БАГДАНОВІЧА*).

1907 г.

Музыка. Апаবাদаньне. Н. Н., № 24—1,1.

1909 г.

Над магілай. В.—Н. Н., № 1—1,17.

Дзьве песні. З. Ю. Сьвятагора. В.—Н. Н., № 9,—1,232!

Хрэсьбіны лясун. В. Н. Н., 35—36.—1,9.

Лясун. Прывольная цёмная пушча. В.—Ibid.—1,11.

Краю мой родны, як выкляты богам... В.—Н. Н., 38—1,142.

З песняў беларускага мужыка. В.—Н. Н., 39—1,16.

Асеньняй ноччу. В.—Н. Н., 41—1,14.

Вадзянік. В.—Н. Н., 141—1, 94.

Пугач. В.—Н. Н., 43—1, 13.

У паўночным краі на кургане. З Гэйнэ. В.—Н. Н., 44—1,203.

Нашай Ніве. В.—Н. Н., 46—1,7.

Ліст у рэдакцыю „Нашай Нівы“. В.—Н. Н., 47—1,19.

Разрытая магіла. В.—Ibid—1,108.

Цемень. В.—Н. Н., 51—52—1,18.

На чужыне. В.—Н. Н.,—1,3.

Прыдзе вясна.—Н. Н. 1,8.

1910 г.

Дождж у полі і холад... В.—Першы Беларускі Каляндар „Нашай Нівы“ на 1910 г.

Зьмяіны цар. В.—Н. Н., 2—1,23.

Вечар. В.—Н. Н., 3—1,21.

Зімовая дарога. В.—Н. Н., 6—1,110.

Мая душа. В.—Н. Н., 8—1,28.

Рушымся, брацьця, хутчэй... В.—Н. Н. 10—1,146.

Каганцу. В.—Н. Н., 11—1,140.

*) Скарачэньні: в. — верш. Арт.—Артыкул. Апавад.—Апаваданьне. У канцы перад кожным творам паказаны том і стар. акадэмічнага выд. твораў Багдановіча.

A. [faint text]

1887

[faint text]

1888

- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]

1889

- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]
- [faint text]

Бел. адгоса
1 3 8 4

Бел. адгоса
1994

Паасобны адбітак з II-га
тому акадэмічнага выдань-
ня М. Багдановіча.

